

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

НАУКОВИЙ ВІСНИК
УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

Серія

ПРАВО

Випуск 5

Ужгород
2006

ЗМІСТ

11

РОЗДІЛ І. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

<i>Москаль Г. Г.</i> Особливості правового регулювання міграційних процесів у державах Європейського Союзу	11
<i>Лемак В. В.</i> Конституційна реформа 2004 р. в Україні: здобутки і втрати	15
<i>Гусарев С. Д.</i> Особливості правничої професії в аспекті типології правових систем	21
<i>Дзейко Ж. О.</i> Види правил і засобів законодавчої техніки	26
<i>Рогач О.Я.</i> Суб'єктивне право та інтерес	31
<i>Сідак М.В., Ленгер Я.І.</i> Конституційно-правова реформа: теоретичні основи	35
<i>Переш І. Є.</i> Утворення та розвиток інституту конституційного контролю в першій Чехословацькій Республіці після розпаду Австро-Угорщини (1918-1938 рр.) і Словацькій Республіці (1939-1944 рр.)	40
<i>Гомонай В. В.</i> Правові засади нострифікаційної акції в Першій Чехословацькій республіці (1918-1938 рр.)	46
<i>Гарагонич О. В.</i> Взаємодія мови і права	49
<i>Андріюк В. В.</i> Експертні оцінки в юридичному прогнозуванні	51
<i>Болдижар С. М.</i> Основні напрямки правотворчої діяльності Народної Ради Закарпатської України	55
<i>Шудриков В.М.</i> Державний нагляд за технічним станом транспортних засобів в Україні у першій половині ХХ століття: історично-правовий аспект	60
<i>Горова О. Б.</i> Становлення та розвиток громадянських прав і свобод в Україні	64
<i>Кугутяк Т. М.</i> Консервативно-клерикальні концепції державотворення українських християнських суспільників (1919-1939 рр.)	68
<i>Конєва Н. В.</i> Різноманіття поглядів на критерії визначення правового закону	75
<i>Гаврилець О.В.</i> Правова держава: конституційно-правові та теоретичні аспекти	79
<i>Маркусь Т.І.</i> Принцип обмеження державної влади правом в контексті правової держави	85

УДК: 342[437.1/2+437.6]

УТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ В ПЕРШІЙ ЧЕХОСЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ ПІСЛЯ РОЗПАДУ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ І СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ (1918-1938 рр.) І

СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ (1939-1944 рр.)

Переш Іван Євгенійович,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри теорії та історії держави і права
Ужгородського національного університету

Проблема виникнення та становлення інститутів конституційного контролю і використання нових правових засобів, що відкриваються із створенням та функціонуванням конституційної юрисдикції потребують широкого дослідження.

У цьому плані надзвичайно актуальним є аналіз інститутів конституційного контролю першої Чехословацької Республіки (1918-1938 рр.) та Словацької Республіки (1939-1944 рр.), що мають власні традиції та досвід у вирішенні питань щодо захисту основ конституційного ладу, і в яких досліджуваний інститут був відомим майже з моменту виникнення кельзенівської моделі конституційного судочинства.

Питання виникнення та функціонування інститутів конституційного контролю першої Чехословацької Республіки та Словацької Республіки є досить новою і невивченою темою. Про це свідчить той факт, що в сучасній юридичній науці вищезгадана проблема представлена лише декількома працями вітчизняних та зарубіжних дослідників, які займалися переважно історико-правовими питаннями утворення Чехословаччини або теоретичними аспектами кельзенівської моделі конституційного правосуддя і лише опосередковано торкалися питань конституційного правосуддя першої Чехословацької Республіки та Словацької Республіки.

Так, наприклад у вітчизняній та російській юридичній науці окремої уваги заслуговують праці Ю.М. Бисаги, В. Ванечка, І. Грінчака, М.В. Кірсенка, І.Г. Алексеєнка, В.О. Гергелійника, М.П. Орзіха, П.М. Рабіновича, В.М. Шаповала, С. Шевчука, С.С. Алексеєва, М.В. Баглая, Б.С. Ебзєєва, А.Н. Медушевського, В.А. Туманова, В.Є. Чиркіна тощо.

Але найважливішими джерелами у дослідженні становлення та розвитку конституційного правосуддя Чехії та Словаччини посідають саме праці вчених країн, зокрема: В. Адамуса, Й. Благожа, П. Білека, Ф. Вейра, А. Герлоха, В. Сладечка, В. Шевчіка, Ф. Мікуле, М. Чіч, Й. Мазака, Ш. Огурчака.

Всі вони досліджують інститут конституційного контролю досліджуваних держав, але не

охоплюють всієї важливості даної проблеми. Так, більшість матеріалу викладеного у працях містить опис та аналіз законодавства про конституційні суди без належного теоретичного та аналітичного їх обґрунтування.

Саме тому автор дослідження ставить за мету виявлення та з'ясування закономірностей виникнення, розвитку, організації і функціонування моделей конституційного судочинства Чехословацької Республіки (1918-1938 рр.) і Словацької Республіки (1939-1944 рр.), їх особливості, структуру, обсяг повноважень та основні засади конституційного провадження.

Зміни, які відбулися в Європі протягом 1917-1919 років, суттєво вплинули на ситуацію в різних частинах континенту. Так, в країнах Центральної Європи виникли нові незалежні країни, серед яких була і Чехословаччина, утворена 28 жовтня 1918 року.

Одразу після цього у напрямку державотворення Чехословаччини відбувалися пошуки оптимальних форм управління країною і їх юридичного оформлення, робилися певні кроки переважно стабілізаційного характеру, про що свідчить досить інтенсивний законотворчий процес новоствореної держави. Так, протягом жовтня-грудня 1918 року було прийнято 103 закони та розпорядження [1, s. 1089], не останнє місце серед яких займав реєстраційний закон, прийнятий 28 жовтня 1918 року [2, s. 9]. Згідно з цим законом, за тодішніх умов при побудові правової системи Чехословацької Республіки (далі ЧСР) використовувалися австрійські та угорські моделі управління, а більшість земських та імперських законів та підзаконних нормативних актів продовжували тимчасово діяти (ст. 2) [3, с. 10].

Політичним життям у новоствореній державі керував Народний комітет, який мав бути "виразником єдності народу і став головним органом з повноваженнями законодавчої і виконавчої влади" [3, с. 11]. Саме він 13 листопада 1918 року затвердив тимчасову конституцію, яка складалася з 11 параграфів, що були поділені на 4 розділи: 1) про Національні збори; 2) про Президента республіки; 3) про

процедуру проголошення рішень; 4) про виконавчу та розпорядчу владу. А 14 листопада Національні збори, які відповідно до тимчасової конституції стали вищим державним органом, обрали першим президентом республіки Т. Масарика.

Кордони республіки були визначені Версальським (1919 р.), Сен-Жерменським (1919 р.) і Тріанонським (1920 р.) мирними договорами. Зокрема, за Версальським договором Німеччина визнавала існуючі кордони Чехословаччини, а Сен-Жерменський договір містив положення, за якими Підкарпатська Русь увійшла до складу Чехословацької республіки та згодом отримала автономний статус [4, с. 11].

29 лютого 1920 року Національні збори прийняли конституцію ЧСР [5, s. 255-267], при розробці якої також застосовувалася рецепційна практика. Так, наприклад, преамбула була частково запозичена із Конституції США [6, с. 240-257]; положення, які стосувалися Президента Республіки, були запозичені із Конституції Франції Третьої Республіки 1875 року [7, с. 430-431], а ряд інших інститутів – із Конституції Австрії [8, 21-115].

Чехословаччина проголошувалася демократичною республікою. Єдиним законодавчим органом держави ставали Народні збори, які склалися з двох палат – Палати представників, в склад якої входило 300 представників, які обиралися строком на 6 років, та Сенату, який складався з 150 чоловік, що обиралися строком на 8 років. Вибори в обидві палати здійснювалися шляхом таємного голосування на основі загального, рівного, прямого виборчого права та пропорційного представництва.

На чолі держави стояв Президент, якого обирали Народні збори строком на 7 років. Глава держави наділявся широкими повноваженнями. Зокрема, він представляв державу у міжнародних зносинах, укладав та ратифікував міжнародні договори, мав право накладати вето на закони, право розпуску Парламенту, оголошував стан війни та миру, призначав та звільняв міністрів тощо.

Виконавча влада належала Уряду, який був підзвітний Народним зборам, а голову Уряду та його членів призначав та звільняв Президент Республіки.

Одним з нових інститутів, який був запроваджений у Чехословаччині на основі рецепційної практики був інститут конституційного судочинства, який представляв собою принципово нову (австрійську) модель конституційного правосуддя. Концепція цього правосуддя була розроблена австрійським вченим Г. Кельзенем і полягала в тому, що на відміну від американської моделі конституційне правосуддя здійснювалось не судами загальної юрисдикції, а органом концентрованого та спеціалізованого конституційного судочинства – Конституційним Судом.

У Європі перший такий суд був утворений в Австрії на основі Конституції 1920 року, “як

один із гарантів республіканського устрою, конституційної законності та прав громадян”, але припинив свою діяльність внаслідок приєднання цієї країни до Німеччини у 1938 році. Ще більш короткою виявилася історія Конституційного Суду Іспанії, передбаченого Конституцією 1931 року і ліквідованого разом із нею франкістським режимом. [9, с. 66].

Отже, як бачимо, Чехословаччина була другою країною у Європі, де був сформований Конституційний Суд на основі кельзенівської моделі, тому варто було б зупинитися на аналізі наступних питань: якою нормативною базою був врегульований правовий статус Конституційного Суду Чехословаччини; яким саме органом – конституційного контролю чи нагляду – був суд; якою була процедура формування складу суду; які повноваження відносилися до його компетенції, та як здійснювалося провадження у суді.

Правовий статус Конституційного Суду був врегульований Конституцією ЧСР від 1920 року, де в ст. 2 зазначалося, що він здійснює контроль за відповідністю законів Чехословаччини та законів Сейму Підкарпатської Русі (автономного утворення) положенням Конституції та законам, які її змінюють чи доповнюють. Це дає змогу говорити про належність Конституційного Суду Чехословаччини до органу конституційного контролю, під яким маємо на увазі контроль, здійснюваний єдиним судовим органом конституційної юрисдикції за відповідністю нормативно-правових актів, насамперед законів, конституційним нормам та принципам.

Він володів повноваженнями здійснювати тільки репресивний конституційний контроль, оскільки йому належало право контролювати конституційність актів, які вступили у законну силу, і був позбавлений можливості вирішувати спірні питання, які могли виникнути до вступу закону в силу (превентивний контроль) [10, с. 421].

Для порівняння, за Конституцією Австрії Конституційний Суд отримував ширші повноваження щодо здійснення конституційного контролю, ніж чехословацький Конституційний Суд, оскільки мав право: 1) порушувати процедуру імпичменту щодо президента, канцлера або федерального міністра за будь-яке умисне порушення Конституції; 2) вирішувати спори з питань застосування суб'єктом федерації національного (федеративного) права; 3) розглядати та вирішувати конфлікти між суб'єктами федерації щодо їх компетенції [11, с. 21-115].

Детальніше правовий статус Конституційного Суду ЧСР був врегульований окремим законом “Про Конституційний Суд” [12, s. 370-371] від 9 березня 1920 року та Регламентом Конституційного Суду [13, s. 1075-1081] від 29 серпня 1922 року, а спеціальними інструкціями від 1925 та 1926 років був змінений порядок делегування суддів на посаду членів Конституційного Суду

Вищим Адміністративним Судом та Верховним Судом [14, с. 20].

У відповідності з кельзенівським положенням, для того, щоб конституційний суд не був заполітованим органом, він повинен формуватися із професійних суддів та професорів права, а члени парламенту та уряду не можуть входити до його складу [15, с. 174]. Це положення знайшло свій відбиток у ст. 3 Конституції Чехословаччини, та ст. 1 Закону "Про Конституційний Суд", які врегульовували організацію Конституційного Суду, що складався із семи членів: двоє були делеговані з Верховного Суду, двоє із Вищого Адміністративного Суду (члени обиралися на пленарних засіданнях кожного із цих судів), ще двох і голову Конституційного Суду призначав Президент Республіки. Що стосується голови держави, то для нього була встановлена особлива процедура призначення суддів. Так, Палата Представників, Сенат та Сейм Підкарпатської Русі повинні були подати кандидатури, з яких Президент обирав по одному члену.

Якщо Сейм Підкарпатської Русі не був сформований, то Президент за поданням уряду призначав тимчасового члена суду, доки Сейм не буде сформований і не подасть голові держави власних кандидатів. Таким чином, Підкарпатська Русь теж мала була представлена власним делегатом у єдиному органі конституційної юрисдикції ЧСР, але реально так не було.

Цікавим є положення про те, що одночасно із призначенням суддів Конституційного Суду йшло призначення резервних членів (заступників) таким же способом, як і суддів, які займали місце судді, якщо той повністю чи тимчасово не міг виконувати свої повноваження, що дозволяло забезпечувати безперебійну роботу суду.

Що стосується суддів та їх заступників, то відповідно до ст. 1 закону "Про конституційний Суд", ними могли бути особи, які мали вищу юридичну освіту, право голосу і досягли віку 45 років. Строк повноважень суддів становив 10 років.

Відповідно до ст. 1 Регламенту, суд очолював та керував його роботою голова Конституційного Суду, якого, як уже зазначалося, призначав Президент Республіки. Якщо голова суду був відсутнім, то його заміняв заступник голови, якого обирали на першому пленарному засіданні Конституційного Суду більшістю голосів суддів.

Суб'єктами звернення до суду могло бути обмежене, чітко визначене коло суб'єктів, тобто тільки державні органи, а фізичні та юридичні особи були позбавлені такого права. Так, відповідно до ст. 9 Закону "Про Конституційний Суд", ними могли бути Верховний Суд, Вищий Адміністративний Суд, Виборчий Суд, Палата Представників, Сенат та Сейм Підкарпатської Русі.

Для порівняння, згідно з Конституцією Австрії, до суду могли звернутися лише голова виконавчої влади для здійснення судового контролю щодо конституційності законів земель та уря-

ди земель щодо конституційності федеральних законів [11, с. 21-115].

Не можна обминути увагою й процедуру розгляду справ Конституційним Судом, яка містила багато процесуальних норм, нових для того часу.

Так, розгляд справ у суді проходив у пленарних засіданнях та простих засіданнях.

Пленарні засідання проводилися у таких випадках: як перше засідання новосформованого Конституційного Суду; для виборів заступника голови Конституційного Суду; для прийняття регламенту та про внесення змін до нього; для вирішення різних організаційних питань, що стосуються діяльності Конституційного Суду. Вони скликалися головою суду з власної ініціативи або за письмовим поданням не менше як чотирьох суддів.

Учасниками пленарних засідань були всі судді Конституційного Суду, включаючи голову та його заступника, а кворум для прийняття рішень досягався, якщо, крім голови і чотирьох суддів, були присутніми ще двоє суддів чи їх заступники.

Для прийняття рішення на пленарному засіданні необхідними були голоси більше половини присутніх суддів. Але враховуючи ту обставину, що можливе настання ситуації, коли голоси суддів розділяться порівну, Регламент Конституційного Суду у ст. 13 передбачив, що при рівній кількості голосів вирішальним є голос голови суду. Якщо ж не було прийнято жодної із висунутих пропозицій, то голова Конституційного Суду намагався прийняти рішення шляхом поділу питань на окремі частини і проводив голосування по цих частинах. Якщо і в результаті цього не було прийнято рішення, то голова ставив питання на голосування по пунктах до того часу, поки не було прийнято рішення більшістю.

Всі інші рішення Конституційний Суд приймав у звичайному засіданні, для кворуму якого необхідною була присутність голови або його заступника і принаймні чотирьох суддів.

Умовно весь конституційний судовий процес можна поділити на наступні стадії:

1. Попередній розгляд справи. На даній стадії голова Конституційного Суду доручав комусь із суддів як доповідачу встановити, чи було внесено подання до Конституційного Суду належним способом, чи містить воно всі обов'язкові реквізити, і чи належить його розгляд до компетенції Конституційного Суду. Особлива увага при цьому зверталася на строк позовної давності, який становив три роки з моменту оприлюднення закону, що суперечить положенням Конституції.

2. Закрите судове засідання. Не пізніше ніж через один місяць від дня надходження подання, голова скликав Конституційний Суд на закрите засідання і повідомляв про це всіх суддів. На початку засідання виступав доповідач про те, чи по-

дання відповідає всім встановленим законом вимогам і чи належить воно до компетенції Конституційного Суду. Якщо Конституційний Суд на закритому засіданні встановив, що подання було внесено із порушенням процедури чи було подано невчасно або не належить до компетенції суду, то суд приймав рішення про відхилення подання із відповідним обґрунтуванням. Якщо ж не було підстав для відхилення подання або повернення для виправлення і доповнення, то суд ухвалою направляв справу на публічний усний розгляд.

3. Публічний усний розгляд. Конституційний Суд повинен був провести публічний усний розгляд справи не пізніше, ніж через три місяці від дня, коли надійшло подання. Для цього голова суду повідомляв про усний розгляд суб'єкта, який подав подання, голову уряду та законодавчі органи.

Окрім цього, за 20 днів до початку усного судового розгляду доповідач повинен був подати голові Конституційного Суду всі матеріали справи та пропозицію щодо її вирішення, яка також вручалася всім суддям.

При усному розгляді голова спочатку надавав слово доповідачу, який розкривав суть справи, потім представнику суб'єкта, що здійснив подання і після цього – представникам уряду і законодавчих органів. Якщо подання стосувалося закону, який був прийнятий за пропозицією уряду, то голова надавав слово спочатку представнику уряду, потім представникам палат Народного Зібрання у порядку, в якому законопроект проходив обговорення. Якщо ж подання стосувалося закону прийнятому за ініціативою парламенту, то голова надавав спочатку слово представникам палат Народного Зібрання в порядку, в якому законопроект проходив обговорення, а потім представникам уряду.

4. Народа і голосування. Після закінчення публічного усного розгляду справи голова Конституційного Суду оголошував обговорення справи закінченим і суд переходив до наради та голосування щодо висновку, які не були публічними. У нараді та голосуванні могли брати участь тільки ті судді, які були присутні протягом всього усного розгляду справи.

Для проголошення закону неконституційним була необхідна кваліфікована більшість, тобто п'ять голосів, а для визнання неконституційними інших правових актів достатньою була проста більшість [16, s. 14].

Висновок Конституційного Суду оголошувався усно із обґрунтуванням всіх основних обставин справи і надавався головою всім учасникам справи, а також направлявся уряду, який був зобов'язаний до восьми днів оприлюднити його без мотивувальної частини в Збірці законів і постанов ЧСР, внаслідок чого, від дня оприлюднення всі державні органи та посадові особи були пов'язані ним.

Взагалі діяльність першого Конституційного Суду Чехословаччини можна розділити на два

етапи. Перший етап розпочинається 17 листопада 1921 р., коли вперше був сформований його склад, і закінчується рівно через десять років. Після цього йшла доба, коли суд не був сформований, оскільки парламент у ці роки діяв не систематично, а Постійна рада, яка виконувала частину повноважень парламенту між його засіданнями, не володіла повноваженнями обирати суддів [17, с. 184].

Другий етап розпочинається після семирічної перерви, у 1938 році, коли був сформований новий склад Конституційного Суду [17, s. 47], який пропрацював неповний рік і повинен був реформуватися. Це було пов'язано з проголошенням самостійності Словацької Республіки та Підкарпатської Русі, внаслідок чого мав змінитися кількісний склад суду та його повноваження, але ніяких змін так і не було введено, оскільки подальший розвиток історичних подій вплинув не тільки на долю Конституційного Суду, але й усієї Чехословацької держави.

Це пояснюється тим, що після парламентських і президентських виборів 1935 року загострилося національне питання в республіці. В березні 1938 уряд запропонував проект його вирішення, а у липні був схвалений проект документу під назвою "Національні положення", який містив статті про рівноправність громадян незалежно від їх національності у всіх сферах суспільно-політичного, економічного і культурного життя. За даним проектом Чехословацька республіка поділялась на чотири землі: Чехія, Моравія та Сілезія, Словачина, Підкарпатська Русь з власними сеймами, яким надавалися законодавчі права в межах відповідної території. Але таке вирішення питання не влаштувало лідерів Глінковської партії, які з моменту заснування Чехословаччини виступали з вимогою повної автономії Словачини, а згодом – включення прикордонних областей Чехословаччини, що межували з Німеччиною та Австрією, до складу Німеччини. Аргументом на користь такої вимоги було те, що більшість населення даних областей становили німці, яких за переписом 1921 року налічувалося понад 3 млн. [4, с. 9-10; 18, с. 141-143].

Так у вересні 1938 року представники Глінковської партії влаштували збройний путч, який був швидко придушений. Однак уряди Англії та Франції запропонували Чехословаччині почати з Німеччиною переговори про передачу їй прикордонних районів, де німці склали більшість населення. Взамін на це Чехословаччині гарантували недоторканість її нових кордонів. Але отримавши негативну відповідь, 28-29 вересня 1938 року у Мюнхені глави держав Англії, Франції, Німеччини та Італії, без участі чехословацького представника, прийняли рішення про передачу Німеччині західних районів Чехії, Польщі – Тешинську область, а Угорщині – південні райони Словачини і південну частину Підкарпатської Русі.

14 березня 1939 року за підтримки Німеччини був скликаний Словацький сейм, який прийняв конституційний закон про утворення самостійної та незалежної Словацької Республіки [19, s. 1161-1164], главою якої став Й. Тісо, що очолював фашистську глінковську партію. А 15 березня 1939 відбулося остаточне загарбання Чехословацьких земель і їх приєднання до Німеччини [7, с. 459].

Що стосується Чехії і Моравії, то вони 16 березня 1939 року за постановою Гітлера були перетворені в "Протекторат Чехія і Моравія" [20, с. 312-328].

Проаналізувавши діяльність першого Конституційного Суду слід зауважити, що його діяльність не можна назвати активною, оскільки за час своїх повноважень він розглянув конституційність лише декількох нормативних актів. Як стверджує словацький дослідник В. Шевчік, на основі архівних даних, за період своєї діяльності Конституційний Суд прийняв 65 висновків; перший з яких у 1922 році, а останній у квітні 1939 року [21, с. 1014].

Під час першого етапу до Конституційного Суду не був оскаржений жоден закон, що, само по собі, свідчило про низький авторитет новоствореного інституту конституційного правосуддя і, як наслідок, неспроможність у повному обсязі виконувати покладені на нього повноваження. Лише в 1938 році до суду надійшли два подання щодо неконституційності законів, однак, по жодному з них суд так і не виніс рішення, оскільки припинив свою діяльність [22, s. 440].

21 липня 1939 року вступила в силу нова Конституція Словацької Республіки [23, s. 375-384], яка складалася з 13 глав і 103 параграфів. Єдиним законодавчим органом держави проголошувався Сейм. Але реально державою керував президент, яким став Й. Тісо. Йому належало виключне право призначати членів уряду та інших вищих посадових осіб, скликати та розпустити Сейм.

Що стосується досліджуваної нами проблеми, то в § 98 Конституції було закладено організацію Конституційного Сенату, який складався з голів Сенатів Верховного Суду та Вищого Адміністративного Суду, а його головою був перший голова Верховного Суду. Детальніше положення Конституційного Сенату мав регулювати окремий закон [24, s. 329-332], який був прийнятий 4 лютого 1942 року.

Так, Конституційний Сенат вирішував питання про відповідність законів і постанов Конституції та конституційним законам, а суб'єктами звернення до нього могли бути Президент, Сейм Словацької Республіки, Постійна рада Сейму, уряд та Державна рада, які протягом одного року з дня вступу в силу відповідного нормативного акту могли порушити питання про його конституційність та подати подання, в якому необхідно було чітко зазначати, які положення знаходяться

у невідповідності із законами чи Конституцією, і які наслідки це за собою потягло.

Законом гарантувалася незалежність членів Конституційного Сенату, які заступали до виконання своїх повноважень після складення присяги Президенту Республіки.

Контроль за діяльністю членів Сенату, відповідно до § 5 закону, здійснював голова Сенату, який окрім даного повноваження скликав засідання Сенату, головував на них, призначав суддю-доповідача, а також слідкував за тим, щоб члени Сенату, секретар та органи допоміжної служби вчасно і кваліфіковано виконували покладені на них повноваження.

Закон чітко врегулював процедуру провадження та встановлював строки розгляду подання. Зокрема, голова Сенату після надходження подання на протязі 8 днів передавав справу судді-доповідачу, а не пізніше ніж на 15 день після його надходження Сенат вирішував, чи відповідає подання встановленим вимогам і чи належить воно до компетенції органу конституційного контролю.

Якщо подання не відповідало встановленим вимогам, то не менше ніж п'ятьма членами Конституційного Сенату, включаючи і голову, подання можна було відхилити. А для його прийняття до розгляду була необхідна проста більшість голосів, яка встановлювалася також і для прийняття остаточного рішення Конституційного Сенату, що мало форму постанови.

Після прийняття подання до розгляду голова Сенату не пізніше, ніж через 30 днів скликав членів Сенату на засідання. Окрім цього він також повідомляв про засідання особу, яка здійснила подання, голову Парламенту та уряду, оскільки вони особисто, або їх представники мали право брати участь у засіданнях Сенату. Але їх відсутність не була перешкодою для розгляду та вирішення справи.

Голосування по справі проходило за віковим принципом, тобто першим голосував наймолодший член Сенату, а головою – останнім, голос якого при рівній кількості мав вирішальне значення.

Якщо подання було задоволено, то в ньому вказувалося які правові положення знаходяться у невідповідності між собою і які правові акти порушені ними. Правові наслідки постанови, якою визнавалася невідповідність нормативних актів Конституції чи конституційним законам, полягали в тому, що неконституційний акт втрачав свою силу з моменту опублікування постанови у збірнику законів Словацької Республіки – Словацькому законнику. Це було досить нетиповим та новим положенням для тоталітарної держави, але в зв'язку із військовими подіями всі вищенаведені положення так і залишилися декларативними і не були запроваджені на практиці.

Таким чином, підсумовуючи вищесказане, слід зауважити, що досліджувана нами проблема є надзвичайно важливою для становлення та діяль-

ності органу конституційного правосуддя не тільки Чехословаччини, а й майбутніх незалежних держав Чехії та Словаччини. Це випливає з того, що по-перше, на даному етапі відбулося становлення конституційного правосуддя Чехословаччини, яка стала другою країною у Європі, в якій на основі кельзенівської моделі був утворений спеціалізований орган конституційного правосуддя – Конституційний Суд. По-друге, на даному етапі був зак-

ладений фундамент, який в майбутньому послужив основою для вироблення різного роду проєктів, поглядів та пропозицій стосовно конституційного правосуддя Чехословаччини; і, по-третє, самостійна Словацька Республіка задекларувала положення, які вперше в історії інституту конституційного правосуддя передбачили заснування спеціалізованого квазісудового органу охорони конституційності – Конституційного Сенату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Sbirka zákonů a narizeni státu Československého rocníkz 1918-1919. – Praha, 1918. – 1089 s.
2. Zákon ze dne 28. října “O zřízení samostatného státu Československého” č. 11/1918 Sbirka zákonů a narizeni státu Československého. – S. 9.
3. Бисага Ю. Створення підвалин державно-правової політики Чехословаччини в 20-х роках ХХ ст. – Ужгород, : Видавництво “Закарпаття”, 1997. – 148 с.
4. Гранчак І. Утворення Чехословаччини та її вплив на долю народів Центральної Європи // Закарпаття в складі Чехословаччини. Проблеми відродження і національного розвитку. – Ужгород, 1999. – С. 3-20.
5. Zákon kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, z 29 února 1920 // Sbirka zákonů a narizeni státu Československého. – 1920. – 6 března. – S. 255-267.
6. Конституция США // Конституции зарубежных стран / сост. Дубровин В.М.: ООО Издательство “Юрлитинформ”, – М., 2003. – С. 240-257.
7. Ванечек В. История государства и права Чехословакии. – М.: Юридическая литература, 1981. – 502 с.
8. Австрийская республика. Конституция и законодательные акты / Под. ред. И.П. Ильинского. – М.: Прогресс. – 1985. – 428 с.
9. Adamus V. Trikrát o zákoné o Ústavním soudu // Správní právo. – 1994. – № 2. – S. 65-74.
10. Blahož J. Vznik a počátky vývoje ústavního soudnictví // Právník. – 1995. – № 5. – S. 419-447.
11. Австрийская республика. Конституция и законодательные акты / Под. ред. И.П. Ильинского. – М.: Прогресс. – 1985. – 428 с.
12. Zákon “O ústavním soudé” z 9 března 1920 // Sbirka zákonů a narizeni státu Československého. – 1920. – 6 března. – S. 370-371.
13. Jednací rád ústavního soudu, z 19 kvetna 1922 // Sbirka zákonů a narizeni státu Československého. – 1922. – 24 sprna. – S. 1075-1081.
14. Rozhodovacia činnosť Ústavného súdu Slovenskej Republiky 1993 – 1997. – Bratislava, : Kalligram, 1999. – 632 s.
15. Чистое учение о праве Ганса Кельзена. Избранные тексты. Вып. 1. – М.: ИНИОН АН СССР, – 1987. – 174 с.
16. Sládeček V. Ústavní soudnictví. – Praha: C.H.BECK, 1999. – 142 s.
17. Weyr F. Československe pravo ustavní. – Praha, 1937. – 148 s.
18. Кірченко М.В. Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918-1920 років: Політико-дипломатична історія з доби становлення Чехословацької республіки / Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, Ін-т Схід. -Центр. Європи у Львові; Відп. ред. П.С. Сохань. – К., 1997. – 335 с.
19. Zákon “O avtonomii Slovenske zeme” č. 299 z 14 března 1938 // Sbirka zákonů a narizeni státu Československého.- 1938.-S. 1161-1164.
20. История Чехословакии. Том III / Под. ред. И.Н. Мельниковой, А.И. Недорезова и др. – М., 1960. – 663 с.
21. Ševčík V. Výhledy ústavnosti v novém státé – pokus o analyzující sondu // Právník. – 1994. – № 12. – S. 1011-1027.
22. Bárta J. Vznikající ústavní soudnictví České republiky // Právník. – 1993. – № 7. – S. 435-444.
23. Ústavný zákon “O Ústave Slovenskej republiky”, z 21 júla 1939 // Slovenský zákonník. – 1939. – 31 júla. – S. 375-384.
24. Ústavný zákon “O Ustavním senatu” // Slovenský zákonník. – 1942. – S. 329-332.